

İSTANBUL İLİ GENELİNDE AFETLER KARŞISINDA SOSYAL HASAR GÖREBİLİRLİK ARAŞTIRMASI

Emin Yahya MENTEŞE ¹, Mahmut BAŞ ², Osman KILIÇ ³, Sema KARA ⁴, Sibel KALAYCIOĞLU ⁵, Kezban ÇELİK ⁶, Ahmet Sinan TÜRKYILMAZ ⁷, Ümit ÇELEN ⁸, Can UĞUR ⁹

ÖZET

Afetler, tehlikelerin kırılabilirlik, kapasite seviyeleri ve maruziyet koşulları ile etkileşimi sonucunda meydana gelen çok boyutlu olaylardır (UNISDR, 2017). Afetlerin en önemli göstergelerinin can kaybı, yaralanmalar ve hasarlar gibi fiziksel bileşenler olmasının yanında, sosyal boyutunun da genellikle risk seviyesi ve iyileşme sürecini etkileyen bir bileşen olduğu kabul edilmektedir. İstanbul tarih boyunca depremlere maruz kalmış ve bunlardan ağır bir şekilde etkilenmiş olmasına rağmen, deprem nedeniyle meydana gelebilecek fiziksel kayıplar üzerine çeşitli çalışmalar bulunmaktayken, sosyal açıdan hiçbir zaman detaylı bir şekilde değerlendirme yapılmamıştır.

1 İstanbul Büyükşehir Belediyesi

2 İstanbul Büyükşehir Belediyesi

3 İstanbul Büyükşehir Belediyesi

4 İstanbul Büyükşehir Belediyesi

5 Ortadoğu Teknik Üniversitesi

6 TED Üniversitesi

7 Hacettepe Üniversitesi

8 Amasya Üniversitesi

9 Etik Araştırma Ltd. Şti

Bu bağlamda, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğü'nde tüm İstanbul genelini kapsayan 40.000 hane ile yapılan anketler yardımıyla sosyal hasar görebilirlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışma konut kullanımı ağırlıklı olan 955 mahalleyi kapsamakta olup, hane, mahalle ve ilçe bazında sosyal hasar görebilirlik puanları hesaplanmıştır.

Araştırma üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama literatür taraması, sosyal hasar görebilirlik seviyesini değerlendirmek için ilgili göstergelerin belirlenmesi, anket sorularının oluşturulması ve pilot anket çalışmalarının gerçekleştirilmesidir. Seçilen göstergeler sosyal hasar görebilirlikle ilgili olabileceği düşünülen sosyo-demografi, kentte yaşama süresi, sosyo-ekonomi, sağlık hizmetlerine erişim, sosyal dayanışma, risk algısı ve tutumlar ile değerler kümelerinden oluşmaktadır. Bu göstergeler doğrultusunda soru formlarının etkinliğini ve uygulanabilirliğini doğrulamak için anketler pilot düzeyde uygulanmış; ikinci aşamada pilot çalışmalarla son halini alan anketler il genelinde gerçekleştirilmiştir. Anketler, her hanede haneyi temsil etme bilgi ve becerisine sahip, 18-70 yaş aralığında bir kişi ile yüz yüze görüşme olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Üçüncü aşamada ise, araştırma sonuçları analiz edilmiş, temin edilen veriler üzerinde istatistik analizler uygulanmış ve belirlenen göstergelerden anlamlı sonuç vermeyen kısımları devre dışı bırakılmıştır. Bunun sonucunda sosyal hasar görebilirlik analizinde sosyo-demografi, sosyo-ekonomi, risk algısı ve tutumlar ile değerler kümeleri ön plana çıkmış ve bileşen olarak kullanılmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışmada her bir hanenin sosyal hasar görebilirlik seviyesi hesaplanmış, mahalle ve ilçe bazında da değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında, İstanbul'da yaşayanların risk algı düzeyleri göreceli olarak yüksek olsa da afetlere karşı önlem almakta yetersiz kaldıkları söylenilebilir. Bunun nedeni, riski daha geniş kapsamda algılamaları ve genel risk konusunda kendilerini sorumlu

hissetmemeleridir. Risk kavramının toplumda genellikle kader veya devletin sorumluluğundaki bir kavram olduğu düşüncesinin yaygın olduğu söylenilebilir. Ayrıca sosyo-ekonomik seviye ile sosyal hasar görebilirlik seviyesinin büyük ölçüde ilişkili olduğu bilinmekle birlikte, bazı durumlarda risk algısı, sosyo-demografi ve değerler gibi diğer faktörlerinde sosyo-ekonomiden daha önemli bir rol oynamakta olduğu anlaşılmaktadır.

Bu çalışma ile İstanbul'un afetler karşısındaki sosyal hasar görebilirlik seviyesi farklı ölçeklerde detaylı olarak anlaşılmış olup çalışma sonuçlarının İstanbul'da afet riskini azaltmak için doğru eylemlerin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal hasar görebilirlik, kırılganlık, İstanbul, deprem, toplum

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

RESEARCH OF SOCIAL VULNERABILITY AGAINST DISASTERS IN ISTANBUL PROVINCE

Emin Yahya MENTEŞE¹, Mahmut BAŞ², Osman KILIÇ³, Sema KARA⁴, Sibel KALAYCIOĞLU⁵, Kezban ÇELİK⁶, Ahmet Sinan TÜRKYILMAZ⁷, Ümit ÇELEN⁸, Can UĞUR⁹

ABSTRACT

Disasters are multi-dimensional events that occur as a result of the interaction of hazards with the conditions of exposure, vulnerability and capacity levels (UNISDR, 2017). Although the most significant indicators of disasters are physical such as loss of lives, properties and assets; social dimension is mostly underestimated which should be considered as a component that influences the level of risk and level of recovery period as well. Istanbul has been exposed to earthquakes through history and suffered from them heavily but although several studies were carried out to analyze possible physical losses due to a future earthquake; social aspect has never been assessed in detail.

1 The Istanbul Metropolitan Municipality

2 The Istanbul Metropolitan Municipality

3 The Istanbul Metropolitan Municipality

4 The Istanbul Metropolitan Municipality

5 Middle East Technical University

6 TED University

7 Hacettepe University

8 Amasya University

9 Etik Araştırma Limited Company

In this regard, Directorate of Earthquake and Ground Research of Istanbul Metropolitan Municipality carried out a social vulnerability research in Istanbul; based on 40.000 household surveys in Istanbul. The study covered all 955 sub-districts with residential occupation and as a result, social vulnerability score for each household, sub-district and district is calculated.

The first stage includes literature review, determination of relevant indicators to evaluate social vulnerability level, preparation of questionnaire forms and pilot survey implementation to validate the forms. Based on the literature review and experiences, socio-demography, urban belonging, socio-economy, health service access, solidarity, risk perception and intrinsic values have been selected as main indicators. In second step, validated household survey is applied via face to face interviews. Interviews are applied with a household member between 18 and 70 ages; who has relevant information about the household. In third step, survey results are analyzed and statistical tests are applied to test the representation quality of the results. Consequently; “socio-demography”, “socio-economy”, “risk perception/actions” and “values” indicators are selected for analysis.

In conclusion, social vulnerability level of households are analyzed and assigned for each sub-district and district. According to results, it is identified that; although risk perception is relatively higher, Istanbul’s inhabitants lack taking precautions against disaster. Because, more specifically society usually admits risk as their destiny or responsibility of governments. It is also notable that, although socio-economic level and social vulnerability level are assumed as highly correlated; in some cases other factors such as risk perception, socio-demography and values play more important role than socio-economic level.

With this research, level of social vulnerability of Istanbul against

disasters is understood in depth detail across different scales. Thereof, study results will play an integral role in developing right actions to reduce disaster risk in Istanbul.

Keywords: Social vulnerability, fragility, Istanbul, earthquake, society

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ